

УДК 65.012

Гнилицький М.В.*

МІСЦЕ І РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Проаналізовано особливості розвитку інформаційної галузі України у системі функціонування державного регулювання економікою, яка відіграє важливу роль у сфері розбудови національного господарства.

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси держави, інформаційна сфера, захист економічних інтересів держави.

The abstract is devoted to the peculiarities of development of information industry of Ukraine in the functioning of state regulation of the economy, which plays an important role in developing the national economy.

Keywords: national security, national interests, information field, protection of economic interests of the state.

Актуальність теми. Інформаційна сфера, будучи системоутворюючим чинником життя суспільства, активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових існування держави.

Національна безпека України істотним чином залежить від забезпечення інформаційної безпеки, і в ході технічного прогресу ця залежність буде зростати.

Саме в інформаційній сфері виникають суспільні відносини, що підлягають правовому регулюванню, при виконанні інформаційних процесів. Ці суспільні відносини становлять основний предмет інформаційного права, предмет його правового регулювання.

Сучасні тенденції насичення вітчизняних ринків товарами, посилення конкуренції, перспективи розвитку національної економіки зумовлюють необхідність вирішення проблеми стратегічного розвитку інформаційної галузі, а також підкреслюють актуальність теми дослідження.

Ступінь наукової обробки теми. Питанням розробки теорії і методології державного регулювання економічних процесів у розвинутих і країнах, що розвиваються, присвятили свої роботи провідні українські і закордонні вчені-економісти Л. Абалкін, І. Ансофф, В. Бабич, С. Галуза, М. Гуревичов, С. Дорогунцев, Б. Данілішин, А. Маршалл, В. Месель-Веселяк, С. Мочерний, І. Михасюк, А. Лисецький, М. Демяненко, М. Павловський, В. Юрчішин, Б. Пасхавер, Д. Прейгер та інші.

Відносно досліджень інформаційної галузі можна відмітити фундаментальні роботи Р. Абдєєва, В. Андрущенко, Д. Белла, В. Бикова, Н. Вінера, В. Глушкова, Б. Гершунського, Ю. Дорошенка, У. Ешбі, М. Жалдака, Н. Жукова, В. Когана, К. Коліна, В. Кременя, С. Курдюмова, Ф. Махлупа, Н. Морзе, Л. Петрушенка, К. Поппера, І. Пригожина, В. Сифорова, А. Суханова, А. Урсула, Р. Фішера, Г. Хакена, Р. Хартлі, А. Хомоненка, К. Шеннона, в яких піднімаються питання філософії інформаційної цивілізації, кібернетики, інформатики, загальному менеджменті, розкриваються філософські концепції феномена інформації, тео-

* аспірант Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

ретико-методологічні положення соціальної інформатики, кібернетики, феномен управління в соціально-економічній сфері, характерні ознаки інформаційної цивілізації.

Мета статті. Визначити місце і роль інформаційної галузі у підвищенні конкурентоспроможності економіки України.

Виклад основного матеріалу. У недавній радянській дійсності нестійкість жорстко директивного управління з однопартійною монополією і замкнутим розвитком засобів масової інформації як би "накопичувалася", невідворотно підвівши до кризової межі і необхідності реформування системи управління. Зараз же, після декількох років, вимальовуються основні напрями реформування: реальна свобода і соціальна справедливість, громадянське суспільство і правовий порядок, духовність, ринкове господарство, військова реформа, адекватність механізмів управління природним закономірностям розвитку суспільства, інформаційна відкритість у роботі органів влади, розвиток місцевого самоврядування.

Принциповість вирішення цих проблем пов'язана з тим, що інформаційна сфера, володіючи політичною, економічною і соціальною атрибутикою, є, перш за все, середовищем і засобом, в яких реалізується державна політика, приймаються державні рішення, діє механізм управління суспільством, формуються методи регулювання подіями, проводяться управляючі дії, комплексно оцінюється їх ефективність. Від того, наскільки розвинена інформаційна сфера, залежить відкритість суспільного устрою, дієвість феномена громадської думки, ступінь зрілості суспільства. Інформаційна сфера забезпечує умови співучасті громадян у прийнятті суспільно значущих рішень, визначає рівень доступності громадян до правової інформації.

Поняття стійкості державного управління не має загально визнаного і строгого визначення. Його можна розглядати як видове до поняття сталого розвитку, синонімічним до поняття безпечного розвитку. У будь-якому випадку, це не заважає виділити чинник розвитку інформаційної сфери як один з основних індикаторів, через який явно визначається стан стійкості державного управління і безпеки розвитку суспільства. Благо, поняття держави припускає управління, а в теоретичних основах створення систем управління поняття інформації та стійкості рішення інформаційних задач мають ясну визначеність.

Частка ІТ у ВВП сучасних розвинених країн зростає з 1% в 1960-1970-х роках до 4-5% у 2000-х роках. За деякими оцінками [3, 4], внесок ІТ-індустрії в світове економіку складає майже 1 трлн дол. на рік.

Багато досліджень показують, що значна частина економічного зростання припадає на інформаційні технології [4, р. 460 -481]. Наприклад, внесок ІТ-сектору в приріст ВВП США склав в 1990-х роках 27%. А модель економістів Національного бюро економічних досліджень США довело що довгострокове зростання цілком залежить від того, який обсяг ресурсів направлений в ІТ-сектор.

Інформаційні технології ведуть до поліпшення основного капіталу, що супроводжується зростанням граничного продукту капіталу, а також позитивним зовнішнім ефектом для інших чинників виробництва

Попередження і оптимізований вихід з конфліктних і кризових ситуацій в області соціальної політики і економіки, доведення до населення суспільно-значимих рішень органів влади, дослідження громадської думки, підвищення правової грамотності громадян, оцінка можливих наслідків прийнятих державних рішень, виявлення нових тенденцій і закономірностей у розвитку подій, контроль та оцінка ефективності виконання федеральних програм, "зважування" альтернативних варіантів державних рішень - такі пи-

тання вирішуються в рамках створення інформаційних систем підтримки процесів державного управління.

Разом з тим, інформаційна сфера, будучи середовищем і засобом реалізації державної управлінської політики, припускає її цілеспрямовану визначеність, наявність деякої доктрини досить чітких пріоритетів розвитку суспільства. Від чіткості виділення цих пріоритетів в чому залежить ефективність державного управління. Однак, як показала практика, колишня маніакальна спрямованість на забезпечення реалізації догматичної ідеології з досягненням "ясної перспективною" мети, якої страждала радянська політика, мала катастрофічно нестійкі наслідки. З іншого боку, життя показує, що надмірно велика нечіткість цілей розвитку суспільства також не може забезпечити ефективного управління - при цьому виникають хаотичні тенденції, що призводять до тих же нестійким наслідків. Інтуїтивно напрошується прагнення до "золотої середини" між жорсткою цілеспрямованістю управління і хаотичною невизначеністю розвитку.

На відміну від багатьох інших секторів економіки галузь інформаційних технологій в Україні не належить до числа галузей, де розвитку перешкоджають адміністративні бар'єри. Здебільшого це пояснюється тим, що розвиток українського законодавства відстає від розвитку технологій.

У той же час, галузь ІТ є об'єктом регулювання з боку галузей законодавства. Наприклад, конкурентного та податкового права. У цьому зв'язку галузь ІТ стикається не тільки зі специфічними проблемами галузевого регулювання, але і з тими проблемами, які різною мірою характерні для всіх інших галузей економіки.

Чинне законодавство України також не встановлює повного юридичного трактування складових інформаційних ресурсів. Не визначені вичерпні критерії віднесення інформаційних ресурсів до категорій державних та недержавних. Таке становище створило і надалі створюватиме труднощі щодо формування системи національних інформаційних ресурсів (СНІР), управління цією системою, а також у правовому оформленні функцій, пов'язаних з володінням, використанням і розпорядженням інформаційними ресурсами [1].

У Законі України «Про інформацію», встановлено, що підставами виникнення права власності на інформацію можуть бути: створення інформації своїми силами і за свій рахунок; договір на створення інформації; договір, що містить умови переходу права власності на інформацію до іншої особи [1]. Інформація, створена на кошти державного бюджету, є державною власністю.

З огляду на наведене і з урахуванням права власності, до складових національних інформаційних ресурсів можна віднести:

- інформаційні ресурси держави;
- інформаційні ресурси інших суб'єктів інформаційної діяльності.

Особливо важливим є визначення підстав для віднесення інформаційних ресурсів до категорії державних. Правова норма про те, що інформація, яка створена на кошти державного бюджету, є державною власністю, не є вичерпною.

І, нарешті, галузь ІТ є об'єктом промислової політики держави. Іншими словами, держава розробляє і здійснює спеціальні заходи щодо розвитку даної галузі, які мотивуються передовим і інфраструктурним характером галузі. А передовою і інфраструктурний характер, у свою чергу, дозволяють вважати, що випереджальний розвиток галузі значимо для розвитку економіки в цілому.

Можливість галузі ІТ максимально задовольняти потреби державних, промислових і приватних споживачів пов'язана з реалізацією наступного комплексу заходів.

По-перше, конкретизацією загальних норм регулювання стосовно до даної галузі, а також вирішенням проблем інформаційного регулювання, включаючи питання персональної інформації, інтелектуальної власності, секретності.

По-друге, формування «електронної держави», включаючи електронізації державного обліку, пристосування податкового обліку до специфіки ринку ІТ.

По-третє, відмови від заходів щодо специфічної підтримки галузі (промислової політики). Специфічні заходи з підтримки галузі не можна плутати зі створенням нових прецедентів для регулювання інших галузей - різниця між першими і другими в тому, що перші створюються як ексклюзивні правила, тоді як другі - як правила, які можуть і повинні стати загальними. У силу того, що прецеденти в кінцевому підсумку відносяться або до приватного, або до публічного права, то вони відносяться до першої та другої групи заходів відповідно.

Передбачувана до реалізації політика в галузі ІТ володіє, на нашу думку, декількома недоліками.

По-перше, недостатньо обґрунтовані аргументи, які висувуються на користь державної підтримки ІТ.

По-друге, багато заходів припускають перерозподіл коштів з інших галузей і введення інших спеціальних законодавчих привілеїв галузі ІТ, обґрунтованість чого є спірною з правової та економічної точки зору.

Слід звернути увагу на одну досить спірну посилку, яка лежить в основі вибору об'єктів державної підтримки. Вона полягає в тому, що галузь ІТ зводиться до виробників та продавців обладнання та програмного забезпечення, а також діяльності з надання послуг, пов'язаних з використанням ІТ. Наскільки б не був обґрунтований цей підхід з точки зору відповідності визначень ІТ міжнародними організаціями, він не відповідає не тільки реаліям розвитку галузі, але і самі по собі цілям промислової політики.

Все більша частка вартості в галузі створюється не в спеціалізованих фірмах, а в «звичайних» компаніях, які купують обладнання та програмне забезпечення для створення і підвищення привабливості власних послуг. І, при цьому, дана тенденція поступово посилюється. У таких умовах підтримка вузько обумовленою галузі ІТ є підтримка традиційного, зрілого сектора та ігнорування дійсно нового.

Висновки. Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Під інформаційною галуззю розуміється вся сукупність форм, методів і засобів автоматизації інформаційної діяльності в різних сферах національної економіки держави.

До теперішнього часу не розроблено загальної теорії інформаційних технологій (ІТ) як системи цілісних взаємопов'язаних прийомів, методів і засобів обробки інформації, не визначені основні поняття ІТ. Але досить розуміти сутність ІТ, а також пояснити її наукове і практичне значення. Тим більше що в проектуванні і створенні конкретних ІТ переплітається багато задач з різних наукових дисциплін.

Як наука ІТ включає методологічні та методичні положення, організаційні установки, методи використання інструментально-технічних засобів і т. д., - все те, що регламентує й підтримує інформаційне виробництво і діяльність людей, залучених в це виробництво. Трансформація нових наукових знань в конкретну інформаційну технологію - основне завдання ІТ як науки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інформацію» – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650 – Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

2. Богданович В.Ю. Методичний підхід до формалізації стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки держави України/В.Ю.Богданович, А.І.Семенченко//Вісник НАДУ. – 2006, No4. – С. 123-128.
3. Jorgenson D.W. Economic Growth in the Information Age. / D.W. Jorgenson MIT Press. Cambridge. 2002
4. Jorgenson D., Motohashi K. Information technology and the Japanese economy. Journal of the Japanese and International Economies. 2005. V. 19